

Wczesna inicjacja seksualna młodzieży – przyczyny i konsekwencje

KEYWORDS

sexual initiation,
causes and conse-
quences of sexual
initiation, youth

ABSTRACT

Jankowiak Barbara, Gulczyńska Anna, *Wczesna inicjacja seksualna młodzieży – przyczyny i konsekwencje* [On Youth's Early Sexual Initiation – Causes and Consequences]. Kultura – Społeczeństwo – Edukacja nr 1(5) 2014, Poznań 2014, pp. 171-187, Adam Mickiewicz University Press. ISBN 978-83-232-2821-9. ISSN 2300-0422.

Juvenescence constitutes period between infantile sexuality and sexuality of young man. Adolescence is time of discovering sexual identity, initiating new sexual behaviors and involving into intimate relationships. During this period, the forms of sexual activity are developing from less to more and more mature – from masturbation, through petting to sexual initiation. Decision of a first sexual intercourse is an important act for every person. Nevertheless, sexual initiation which is precocious, in a stage of unformed identity, can disturb psychosexual functioning of an individual causing unplanned pregnancies, leading to sexually transmissible diseases and initiating risky sexual behaviors. The causes of starting precocious sexual activity are associated with improper models of upbringing (strictness or lack of interference) as well as with distancing of youth from pedagogical or educational influences of school or church. These traditional socializing agendas are replaced with media influences and behavior patterns providing by peers. It seems that only complex acts from pedagogical and socializing backgrounds can contribute starting responsible behaviors of youth in sexual field.

Wstęp

Inicjacja, jak wskazuje etymologia słowa, to rozpoczęcie czynności, pewnego procesu działania, który ma wprowadzić jednostkę na wyższy poziom umiejętności czy też wtajemniczenia. Często jest ona zrytualizowana i odbywa się w określonej oprawie. Dlatego też zakłada się, że osoba „po inicjacji” więcej wie, lepiej potrafi, „zna się na rzeczy”. Podobnie inicjacja seksualna zmienia biografię sek-

sualną jednostki, staje się wydarzeniem, którego nie można cofnąć oraz po którym wiele kwestii wygląda inaczej. Podejmowana przedwcześnie, w fazie nieukształtowanej tożsamości, może zakłócić funkcjonowanie psychoseksualne jednostki. Nie zawsze też, jak wskazują przytoczone w części zasadniczej tekstu badania, prowadzi ona na wyższy poziom umiejętności. Często – wręcz przeciwnie – sprzyja podejmowaniu ryzykownych kontaktów seksualnych, nieplanowanym ciążom czy nierealistycznym oczekiwaniom wobec kolejnego partnera seksualnego.

Rozpoczęcie inicjacji seksualnej jest dla każdego człowieka ważnym wydarzeniem. Plany, marzenia o stworzeniu bliskiej relacji, a czasami potrzeba bycia członkiem grupy, która ma „pierwszy raz” za sobą – wszystko to wpływa na decyzje adolescentów. Miłość, ciekawość czy potrzeba seksualna stają się motywami inicjacji w opisywanej grupie wiekowej. To, z jakich powodów młodzież inicjuje, oraz to, w jakich warunkach odbywa się inicjacja seksualna, często wpływa na całe późniejsze funkcjonowanie interpersonalne jednostki.

Przytoczone poniżej badania ukazują również pewne obszary – zarówno te sprzyjające podejmowaniu przedwczesnej inicjacji seksualnej, jak i te stanowiące czynniki ochronne – co może stanowić wskaźnik dla edukatorów i promotorów zdrowia seksualnego.

Podsumowaniem artykułu jest zebranie opisywanych w literaturze przyczyn wczesnej inicjacji seksualnej, w zależności od wpływu tradycyjnych, jak i nietradycyjnych agend socjalizujących.

Seksualność w okresie adolescencji

Dorastanie stanowi pomost między seksualnością dziecięcą a seksualnością człowieka dorosłego. Adolescencja to czas odkrywania tożsamości seksualnej, podejmowania nowych zachowań seksualnych, a także angażowania w relacje intymne, nieprowadzące jednak w tym okresie rozwojowym, przynajmniej z założenia, do trwałych relacji partnerskich czy małżeńskich. Efektem końcowym tego etapu ma być stworzenie przez młodego człowieka intymnego związku łączącego uczuciowość i seksualność. Nie jest to zadanie łatwe, szczególnie ze względu na wyraźną dezintegrację seksualną okresu dorastania, czyli rozdzwięk między uczuciowością, podnieceniem i pożądaniem (Kernberg, 1988). Zdaniem Erika H. Eriksona (2004), podstawowym osiągnięciem etapu dojrzewania jest ukształtowanie tożsamości, czyli zintegrowanie fragmentów osobowości jed-

nostki tak, aby stworzyć mogły one jeden spójny układ, zapewniający poczucie ciągłości w czasie i egzystencjalnego spełnienia *ego*. Ma to zagwarantować wewnętrzną ciągłość i identyczność, dostrzeganie jej przez innych oraz potwierdzenie postrzegania samego siebie w kontaktach z ludźmi. Dorastanie stanowi pod względem psychologicznym krótki okres rozwoju, mimo że jest to ważny czas uczenia się podejmowania przełomowych decyzji i wyborów (Gulczyńska, 2009).

Powstająca tożsamość osobowa jest wynikiem integracji osobistych wyborów z oczekiwaniami społeczeństwa, zaakceptowaniem pewnych alternatyw i odrzuceniem innych. Decyzji takich dokonuje się również na gruncie zachowań seksualnych. Kontakty erotyczne służyć mają głównie poszukiwaniu owej tożsamości, z czego często wynika ich powierzchowność, krótkoterminowość i ryzykowność w okresie poprzedzającym dorosłość. Zdolność do nawiązywania głębokich intymnych doznań jest domeną wczesnej dorosłości, stad trudno oczekiwać od adolescentów zbyt dojrzałych związków partnerskich. Zakochiwanie się, „zwieranie na temat własnych przeżyć (...), wyznawanie planów, pragnień i oczekiwań” (Erikson, 2004: 91), sprzyja poszukiwaniu własnej tożsamości erotycznej człowieka i jest niezbędne w okresie dojrzewania.

Wyróżnione przez Newmanów (1987) zadania rozwojowe dla późnych adolescentów dotyczą: autonomii w stosunku do rodziców, podjęcia roli związanej z tożsamością seksualną, interioryzacji uznanych standardów moralnych oraz wyboru drogi zawodowej. Gotowość jednostki do opuszczenia oazy rodzinnej może być skompensowana poprzez rosnące zaangażowanie w grupę rówieśniczą. Relacje z rówieśnikami zaczynają zaspokajać wiele potrzeb – bliskości i wsparcia, które były początkowo ograniczone do rodziny. Również poznawcza dojrzałość młodego człowieka dostarcza nie tylko zasobu informacji, ale daje też pewien stopień umiejętności rozwiązywania problemów i planowania przyszłości, która pozwala utrzymać autonomię. Młodzi dorośli muszą ostatecznie rozwiązać ostatnie nitki zależności, wiążące je w podległe stosunki z rodzicami. Poważne zmiany zachodzą również w zakresie roli seksualnej. Na wczesnym etapie dziecko przejmuje społeczne oczekiwania i standardy, które są właściwe dla zachowań dzieci płci męskiej i żeńskiej. Zazwyczaj chłopcom pozwala się na przejawy agresywności, potępia przejawy submisji. Dla dziewczynek rezerwuje się dbałość o porządek, pomocność, szacunek, uległość. Oznacza to, że duża część młodych ludzi, którzy wejdą w rolę opiekunów, nauczycieli, rodziców, w dalszym ciągu ma raczej tradycyjne oczekiwania, jeśli chodzi o role zgodne z płcią.

Późna adolescencja przynosi szereg fizycznych zmian, dlatego dorastający muszą zintegrować swoje dorosłe ciało z jego percepcją i samoświadomością. Dorastający zdają sobie sprawę, że pierwsze wrażenie często bazuje na wyglądzie fizycznym, który może determinować popularność nastolatka w grupie rówieśniczej. Niektóre badania pokazują, że obraz własnego ciała w okresie wczesnego dorastania jest przenoszony do dorosłości. Mimo że kształt ciała zmienia się, człowiek ma tendencję do zachowywania psychicznego obrazu swojego ciała takim, jakim mu się ono wydawało w okresie dorastania. Również hormonalne zmiany dojrzewania płciowego przynoszą nowe seksualne impulsy, a jednostkowe różnice w poziomie testosteronu mogą być powiązane z cechami ról seksualnych, przyczyniając się do zmiany pewnych cech osobowości w tym zakresie. Tak jak w okresie wczesnoszkolnym, jednostki są konfrontowane z oczekiwaniami społecznymi, które mogą pozostawać w zgodności lub konflikcie z ich osobistymi temperamentami.

Powstanie dojrzałej tożsamości płciowej będzie zależało od tego, czy osoba może osiągnąć pewien kompromis pomiędzy oczekiwaniami dorosłych a osobistymi preferencjami (Gulczyńska, 2009).

Dojrzewanie płciowe dziewczynek i chłopców różni się zarówno na płaszczyźnie intrapsychicznej (wewnętrznej), jak i zewnętrznej – w zachowaniach seksualnych (Beisert, 2004).

Według Marii Beisert (2004), u chłopców można zauważyć dwie fazy tego okresu. Pierwsza faza trwa mniej więcej do czternastego roku życia. W tym czasie chłopcy podejmują bardzo wiele zachowań seksualnych charakteryzujących się niedojrzałością, nieuporządkowaniem i niepohamowaniem. Ekspozują własne narządy płciowe i porównują je. Podglądają i oglądają osoby tej samej i odmiennej płci. Dotykają własnych narządów płciowych i próbują także (czasami siłą) dotknąć narządów płciowych innych osób. Chętnie oglądają materiały o treści erotycznej lub pornograficznej. Inicjują zabawy seksualne. Zaczepiają dziewczęta, dążąc do jakiegokolwiek kontaktu fizycznego z ich ciałem. Podejmują różne eksperymenty seksualne wśród osób tej samej płci. W drugiej połowie okresu dorastania (po czternastym roku życia) rośnie wiedza chłopca o zachodzących w nim przemianach i jego zachowania seksualne stają się bardziej świadome. Napięcie seksualne w tym okresie charakteryzuje się znaczną siłą, uogólnionym charakterem i łatwością rozładowywania. Także i w tym okresie dążenia chłopców do nawiązania kontaktów z dziewczętami charakteryzują się dezintegracją uczuciową i seksualną. Zdarza się, że funkcjonują oni na przykład w dwóch związkach

jednocześnie: w związku, w którym dochodzi do kontaktu seksualnego i który z tego powodu jest przez chłopca dewaluowany, i w związku, w którym o takich kontaktach nie ma mowy, a aseksualna partnerka ulega idealizacji.

Ten stan rzeczy powoli zostaje zastąpiony dążeniem do stworzenia związku, w którym dojdzie do połączenia więzi emocjonalnej z kontaktem fizycznym. U chłopców jednak droga ku integracji seksualnej okresu dorastania prowadzi od nadmiernego akcentowania elementu pobudzenia seksualnego do połączenia go z uczuciami (Beisert, 2004).

Rozwijające się dziewczynki doświadczają seksualności raczej jako pragnienia więzi uczuciowej, na zewnątrz zaś przejawia się to dążeniem do bliskości z osobą, którą mogłyby obdarzyć czułością i zaufaniem i która mogłaby te uczucia odwzajemnić. Zgodne z takim poglądem jest stanowisko Ireny Obuchowskiej i Andrzeja Jaczewskiego (2002), którzy zaznaczają, że u dziewcząt potrzeba seksualna jest w tym okresie na ogół mniej uświadomiona i uzewnętrznia się pośrednio, poprzez potrzeby uczuciowe. Dezintegracja seksualna początkowej fazy okresu dorastania wyraża się jako demonstracyjne zaprzeczenie i eliminowanie seksualności – dylemat „seks czy miłość” dziewczynki próbują rozwiązać przez wykluczenie seksu. Z kolei Otto F. Kernberg (1998) opisuje zjawisko ascezy okresu dojrzewania, które charakteryzuje się: zwalczaniem ekspresji seksualnej, deklarowaniem ascezy i unikaniem jakiegokolwiek kontaktu z treściami seksualnymi. Innym, opisywanym przez Beisert (2004) sposobem rozwiązywania przeżywanej dezintegracji jest zwrócenie się ku osobie tej samej płci. W drugiej połowie okresu dorastania (około szesnastego roku życia) stany pobudzenia seksualnego, ciągle jeszcze słabo zaznaczone, dochodzą do świadomości dziewczynki i napotyka ją jej reakcję. W wyobraźni dziewczynek pojawiają się romantyczne wizje związku z mężczyzną, zawierające wyraźne elementy seksualne. W rzeczywistości zaś nastolatki łączą się w pary, w których pojawia się coraz więcej zachowań seksualnych. Zamiast zaprzeczania seksualności, występuje świadomość stanów podniecenia i ich akceptacja. Zamiast idealizowania zachowań aseksualnych – stopniowa akceptacja złożonej natury potrzeby seksualnej. Integracja tych dwóch aspektów seksualności będzie się przejawiać jako zwiększająca się świadomość własnych pragnień seksualnych, jako ich akceptacja oraz zdolność do podejmowania dojrzałej decyzji, z kim i kiedy nastąpi ich realizacja. Integracja dokonująca się u progu dorosłości polega na traktowaniu bliskości fizycznej i emocjonalnej jako całości zbudowanej z różnych jakościowo i równoważnych elementów.

Obuchowska i Jaczewski (2002) wymieniają dwie zasadnicze wstępne formy zachowań seksualnych: masturbację i petting. John Money i Anke Ehrhardt (1972) piszą o próbnej grze seksualnej, do której zaliczają takie zachowania, jak: ekshibicjonizm, wzajemną masturbację, badanie genitaliów, próby stosunku i rzeczywisty stosunek. Według nich są to typowe zachowania dla gatunku ludzkiego. Beisert (1991; 2001; 2004) do form aktywności seksualnej podejmowanej w tym okresie zalicza: masturbację, petting i inicjację seksualną oraz zaznacza, że formy aktywności seksualnej rozwijają się od mniej do coraz bardziej dojrzałych.

Podsumowując, eksperymentowanie w różnych dziedzinach życia, w tym w sferze erotyki, jest wpisane w ten czas rozwoju człowieka. Inicjacja seksualna stanowi kolejny etap rozwijających się zachowań seksualnych – jest aktywnością społeczną, do realizacji której niezbędny jest partner erotyczny.

Przyczyny inicjacji seksualnej – analiza wyników badań

Rozpoczęcie współżycia seksualnego, czyli inicjacja seksualna, to przełomowy moment w życiu każdego młodego człowieka. Świadczy on o rozbudowie kontaktów w parze, przyjęciu perspektywy „my” oraz otwarciu na drugą osobę. W większości krajów europejskich za wiek krytyczny dla wystąpienia inicjacji wśród chłopców przyjmuje się 17-18 rok życia, dla dziewcząt około rok później (Beisert, 1991; Obuchowska, Jarczewski, 2002; Lew-Starowicz, Szczerba, 1995).

Jak wynika z raportu Barbary Woynarowskiej i Joanny Mazur (1999) o zachowaniach zdrowotnych młodzieży szkolnej w Polsce, w 1998 roku wśród piętnastolatków 30% chłopców i 13% dziewcząt miało już stosunek płciowy. Odsetek ten zwiększa się z wiekiem. Wśród siedemnastolatków takie doświadczenie miał za sobą prawie co drugi chłopiec (46%) i co trzecia dziewczyna (32%). Dla porównania: w 1990 roku wśród młodzieży do piętnastego roku życia inicjację seksualną przeżyło 17% chłopców i 5% dziewcząt, a do siedemnastego roku życia – 36% chłopców i 18% dziewcząt; w roku 1994 wśród piętnastolatków – 24% chłopców i 10% dziewcząt; w grupie siedemnastolatków odpowiednio 47% i 29%.

Dane uzyskane przez Zbigniewa Izdebskiego (2006) pokazują, że średnia wieku inicjacji w Polsce w 2005 roku wynosiła 18,08 lat u mężczyzn i 18,82 u kobiet.

Z przeprowadzonych przez tego samego autora w 1997 roku badań porównujących różne grupy wiekowe Polaków pod względem zachowań seksualnych oraz ich wiedzy i postaw wobec HIV/AIDS, w których wzięła udział reprezenta-

tywna próba udziałowa 3209 badanych w wieku od 15 do 59 lat, wynika, że średni wiek inicjacji seksualnej wyniósł 19,34 lat dla kobiet i 18,43 lat dla mężczyzn. Szczegółowa analiza wyników dla poszczególnych grup wiekowych wskazuje więc na obniżanie się wieku inicjacji seksualnej. Mężczyźni będący obecnie w wieku 40-49 lat rozpoczynali współżycie, mając przeciętnie 18,6 lat, natomiast średni wiek inicjacji mężczyzn w wieku 20-24 lata wyniósł 17,7 lat. Z kolei w grupie kobiet 40-49 lat inicjacja nastąpiła średnio w wieku 19,9 lat, a w grupie kobiet mających obecnie 20-24 lata średnio w wieku 18,2 lat (Izdebski, 2000).

Zbigniew Lew-Starowicz i Kazimierz Szczerba (1995) wskazują, że osoby z wyższym wykształceniem podejmują współżycie znacząco później. Badania Zygmunta Zdrojewicza wraz z zespołem (2005a) wskazały, że po inicjacji było 63% studentek z Akademii Medycznej i 60% z Akademii Ekonomicznej; w przypadku mężczyzn wyniki przedstawiały się odpowiednio: 88,5% i 90% (Zdrojewicz [et al.], 2005b).

Badania przeprowadzone w Polsce w roku 2010 i ujęte w raporcie Światowej Organizacji Zdrowia (Health Behaviour in School-aged Children) wskazują, że inicjacja seksualna chłopców w wieku 15-16 lat od ponad dwudziestu lat jest na podobnym poziomie. Dla przykładu, w 1990 roku pierwszy kontakt seksualny w tym wieku miało za sobą 17,7% z nich, podczas gdy w roku 2010 – 20%. Dla grupy chłopców (mężczyzn) 17-18-letnich było to 36% w 1990 i 45,3% w 2010 roku.

Większą dynamikę zmian obserwuje się w grupie dziewcząt: w 1990 roku po inicjacji seksualnej było 5,5%, a w roku 2010 – 13,7%. Dla grupy dziewcząt (kobiet) 17-18-letnich było to odpowiednio: 18% i 38%¹. Raport Izdebskiego *Seksualność Polaków 2011* wskazał również, że w grupie 15-17-latków więcej dziewcząt ma doświadczenia związane z różnego rodzaju aktywnością seksualną (stosunki douchowe odbyło 28% dziewcząt i 22% chłopców, seks analny miało za sobą 10%, dziewcząt i 2% chłopców, a stosunki oralne – 12% dziewcząt i nieliczni chłopcy²).

¹ http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0003/163857/Social-determinants-of-health-and-well-being-among-young-people.pdf (dostęp: 02.02.2014 r.).

² <http://www.termedia.pl/-Badanie-Zbigniewa-Izdebskiego-i-Polpharmy-Seksualnosc-Polakow-2011-,5152.html> (dostęp: 02.02.2014 r.);

<http://www.rynekzdrowia.pl/Badania-i-rozwoj/Raport-prof-Izdebskiego-o-seksualnosc-Polakow,123042,11.html> (dostęp: 02.02.2014 r.);

<http://www.rp.pl/artykul/759166.html?print=tak&p=0> (dostęp: 02.02.2014 r.).

Zebrane przez Izdebskiego (2000) dane pozwoliły na określenie pewnych warunków, które powodują, że wzrasta prawdopodobieństwo podjęcia współżycia seksualnego przed uzyskaniem pełnoletności. Generalnie są one wspólne zarówno dla kobiet, jak i mężczyzn, ale w niektórych przypadkach mają większe znaczenie dla jednej z tych grup. Intensywne czy wyczynowe uprawianie sportu, palenie papierosów, deklarowanie się jako niewierzący ma w przypadku zarówno chłopców, jak i dziewcząt, podobne znaczenie dla wczesnego rozpoczęcia życia płciowego. Z kolei dobre warunki materialne, mieszkanie w internacie i słabsze wyniki w nauce odgrywają w tym względzie znacznie większą rolę wśród chłopców. Rodzice preferujący styl kierowania równocześnie wymagający i ostry bądź niekonsekwentny lub nieinterweniujący, brak partnerskich stosunków między rodzicami, brak dobrej atmosfery w rodzinie i złe samopoczucie w domu rodzinnym – to czynniki mające o wiele większy wpływ na rozpoczęcie stosunków seksualnych przed osiągnięciem pełnoletności wśród dziewcząt niż chłopców. W przypadku chłopców wcześniejszemu rozpoczęciu współżycia seksualnego sprzyja picie piwa, częste upijanie się, spędzanie większości wieczorów w towarzystwie rówieśników oraz posiadanie dużej ilości pieniędzy na własne wydatki. W przypadku dziewcząt wiąże się ono z używaniem amfetaminy, pić piwa, upijaniem się, spędzaniem wielu wieczorów z rówieśnikami oraz paleniem papierosów i wagarowaniem. Wyniki analizy wskazują, że polskie piętnastolatki, które mają za sobą inicjację seksualną, rekrutują się spośród osób używających substancji psychoaktywnych i negatywnie nastawionych do szkoły, z mniejszymi aspiracjami co do dalszej edukacji po skończeniu szkoły podstawowej.

Z danych zebranych przez Lwa-Starowicza (2002) wynika, że najczęściej podawanymi motywami inicjacji seksualnej były: uczucie (57%), ciekawość (29%), potrzeba bycia dorosłym (9%) oraz uwiedzenie (4%). Z raportu Izdebskiego (1992) wynika, że miłość była przyczyną odbycia pierwszego stosunku płciowego dla 70,2% dziewcząt i 35,3% chłopców. Dane zebrane przez Zdrojewicza i zespół (2005a; 2005b) pokazują, że studentki rozpoczęły życie seksualne głównie z miłości, następnie ciekawości, natomiast studenci Akademii Medycznej inicjowali z powodu miłości, której dopełnieniem był seks, na kolejnym miejscu znalazła się ciekawość; z kolei studenci Politechniki Wrocławskiej kierowali się ciekawością oraz miłością. W badaniach Anny Gulczyńskiej (2009) uzyskano podobne wyniki: mężczyźni odbyli pierwszy stosunek płciowy z powodu odczuwanej potrzeby seksualnej (39 wyborów w ankiecie), ciekawości (37 wyborów) oraz miłości (30 wskazań). Motywem rozpoczęcia współżycia płciowego dla badanych kobiet były

w kolejności: miłość (110 wyborów w ankiecie), ciekawość (65 wyborów) oraz potrzeba seksualna (51 wskazań). Wbrew swojej woli inicjowało 1,6% kobiet. Zbadano też, czy motywy, z jakich respondenci podejmowali współżycie, wiązały się z postawami rodziców. Istotność statystyczną zaobserwowano tylko w grupie kobiet w zakresie postaw ojca. Wyższe wymagania ($t = 2,334$ dla $p = 0,020$) i ochranianie z jego strony ($t = 2,096$ dla $p = 0,037$) przyczyniało się do podjęcia inicjacji seksualnej z powodu deklarowanej miłości do aktualnego partnera. Z kolei im wyższa niekonsekwencja ($t = 2,448$ dla $p = 0,015$) i wyższe wymagania ($t = 1,837$ dla $p = 0,007$) ze strony ojca w grupie badanych kobiet, tym częściej inicjowały one z powodu ciekawości. W wynikach badań Katarzyny Waszyńskiej (2010) dotyczących emocji towarzyszących inicjacji, jej znaczenia i odczuwanej satysfakcji, najwyższą średnią uzyskał parametr oznaczający nasilenie podniecenia. Na drugim miejscu znalazła się radość i tuż za nią ciekawość. Kolejne miejsce, jeśli chodzi o natężenie uczuć, zajęły, ze zbliżoną średnią, duma i wstęt, a następnie złość i lęk. Najniższe średnie zaobserwowano w przypadku winy i smutku. Okazuje się, że podjęcie inicjacji łączyło się w większości przypadków z przeżywaniem pozytywnych uczuć. To wydarzenie zostało ocenione jako bardzo znaczące dla życia seksualnego. Również uzyskiwana w trakcie inicjacji satysfakcja okazała się stosunkowo wysoka (Waszyńska, 2010: 108-109). Uzyskane wyniki korespondują z włoskimi badaniami przeprowadzonymi przez Rafaellę Ferrero Camoletto (2011), w których wykazano, że młodzi mężczyźni częściej interpretowali swój pierwszy stosunek seksualny w kontekście doświadczenia relacyjnego, nacechowanego emocjonalnie, podczas gdy młode kobiety interpretowały inicjację seksualną jako doświadczenie romantyczne.

Zróznicowane są nie tylko motywy, ale i miejsca, w których dochodzi do „pierwszego razu”, choć zdecydowanie najczęściej „debiut” seksualny następuje w mieszkaniu chłopaka lub dziewczyny pod nieobecność rodziców (33,1%). Dość często dochodzi do niego na łonie natury (11%) lub pod namiotem (9,7%). Inicjacja seksualna ponad połowy badanych (53%) była „spontaniczna”. Natomiast 32,1% zaplanowało i przemyślało ją (część dotyczy to tych, którzy mają stałych partnerów) (Izdebski, 2000).

Wyniki badań Ann-Karin Valle wraz z zespołem (2009) dotyczące psychologicznych i społecznych determinantów inicjacji seksualnej piętnasto- i szesnastolatków wskazują, że adolescenti, którzy cechowali się wyższymi planami edukacyjnymi na przyszłość, wyrażali się negatywnie odnośnie do inicjacji seksualnej. Młodzież, której ojcowie byli wyżej wykształceni, rozpoczynała współżycie póź-

niej. Podobne zależności obserwowano pomiędzy poziomem edukacji matek a inicjacją mężczyzn: im wyższe wykształcenie matki, tym późniejsze rozpoczęcie współżycia seksualnego przez syna. Zdaniem autorów cytowanych badań, wsparcie uzyskiwane od rodziców wydaje się zmniejszać prawdopodobieństwo rozpoczęcia zbyt wczesnej inicjacji seksualnej.

Prowadzono także badania wykazujące znaczenie mediów w podejmowaniu wczesnej aktywności seksualnej. Uczni z Amerykańskiej Akademii Pediatrii stwierdzili, że około dwie trzecie programów telewizyjnych zawiera treści o charakterze seksualnym, co może przyczynić się do podejmowania przedwczesnego współżycia seksualnego. Autorzy przytoczonych badań dowiedli na podstawie analizy regresji czynnikowej, że nastolatki, którzy oglądali więcej treści seksualnych, byli bardziej skłonni do inicjowania współżycia i podejmowania bardziej zaawansowanych czynności seksualnych w kolejnym roku. Zmniejszenie ilości treści o charakterze seksualnym w telewizji stanowi istotny element profilaktyki podejmowania przedwczesnych kontaktów płciowych (Collins [et al.], 2004). Inne badania sugerują, że licealiści, którzy oglądają programy telewizyjne o wysokiej zawartości seksualnej, są bardziej aktywni seksualnie (Pardun, L'Engle, Brown, 2005).

Zdaniem Laurence'a Steinberga oraz Kathryn C. Monahan, młodzież jest nieustannie epatowana treściami seksualnymi w programach telewizyjnych, podczas oglądania filmów, teledysków i w Internecie. Zebrane badania wskazują, że treści o charakterze erotycznym (w tym rozmowy o seksie, namiętne pocałunki, dotykanie i wyraźny stosunek seksualny) pojawiają się w 70% wszystkich programów telewizyjnych, a także w 68% emitowanych koncertów (w tempie przekraczającym cztery sceny na godzinę). Obecność treści seksualnych w czasie najwyższej oglądalności to sześć scen na godzinę. Jak piszą badacze, trudno przeprowadzić dokładną analizę natężenia treści seksualnych w przekazach skierowanych do młodzieży, ponieważ ilość filmów i stron internetowych o charakterze erotycznym czy pornograficznym jest w każdym momencie nieograniczona (Steinberg, Monahan, 2010).

Ponadto, im częściej adolescenty konsumują treści o charakterze seksualnym z mediów, tym częściej zakładają, że wszyscy ludzie zaczynają współżyć w bardzo młodym wieku oraz stosują bardziej zróżnicowane techniki seksualne (Weber, Quiring, Daschmann, 2012). Z wynikami tymi korespondują także inne badania, prowadzone przez Staceyę Davisa i Marie-Louise Mares, zgodnie z którymi nastolatki oglądający w telewizji więcej treści o charakterze seksualnym mają

tendencję do przeceniania częstotliwości niektórych zachowań seksualnych (Davis, Mares, 1998).

Konsekwencje wczesnej inicjacji seksualnej

Podjęcie inicjacji seksualnej przed piętnastym rokiem życia jest związane ze zwiększeniem ryzyka podejmowania ryzykownych zachowań seksualnych wśród młodzieży w okresie dojrzewania. Uzyskane przez Briannę M. Magnusson, Sabę W. Masho i Kate L. Lapane (2012) wyniki wskazują, że wiek pierwszego stosunku jest skorelowany z niestosowaniem lub nieregularnym stosowaniem antykoncepcji w późniejszym życiu. Wczesna inicjacja seksualna wiąże się ze zwiększonym ryzykiem chorób przenoszonych drogą płciową i niechcianą ciążą (Kaestle [et al.], 2005).

Niestosowanie antykoncepcji jako konsekwencję wczesnej inicjacji seksualnej wykazały również badania prowadzone przez Wendy D. Manning, Monicę A. Longmore oraz Peggy C. Giordano (2000). Zdaniem cytowanych autorek, w porównaniu do nastolatków, którzy opóźniają pierwszy stosunek seksualny do wieku późniejszej adolescencji lub wczesnej dorosłości, nastolatki rozpoczynające przedwcześnie współżycie seksualne rzadziej stosują jakąkolwiek antykoncepcję – zarówno podczas inicjacji, jak i w życiu późniejszym.

Badania dotyczące trendów demograficznych w latach 1980-1995, prowadzone przez Jennifer Manlove wraz z zespołem (2000), wykazały, że wczesny początek aktywności seksualnej jest silnym predyktorem nastoletnich ciąż.

Z analiz prowadzonych przez Billa Alberta, Sarah Brown i Christine M. Flanigan (2003) wynika, że seksualnie aktywne młode nastolatki mają średnio więcej partnerów seksualnych, w tym wielu jednoczesnych partnerów seksualnych, i często angażują się w ryzykowne zachowania seksualne zwiększające ryzyko nieplanowanej ciąży i chorób przenoszonych drogą płciową. Z innych badań wynika, że w Stanach Zjednoczonych na czterech aktywnych seksualnie nastolatków jeden zaraża się chorobą przenoszoną drogą płciową (Steinberg, Monahan, 2010).

Analizy prowadzone przez Sarah R. Moore, Kathryn Paige Harden oraz Jane Mendle (2014) wykazały, że kobiety, które rozpoczęły wcześniej współżycie seksualne, miały mniej trwałe relacje seksualne w przyszłości.

Z drugiej strony, wyniki badania prowadzonego przez Jane S.T. Woo i Lori A. Brotto (2008) wskazują, że późniejszy wiek pierwszego stosunku wiąże się

z większą liczbą problemów seksualnych w życiu dorosłym, w tym: unikania seksualnego, braku zmysłowości czy anorgazmii. W przypadku tych badań można przypuszczać, że opóźnianie aktywności seksualnej było skutkiem pewnych problemów osobistych w sferze intymnej, a sam czas podjęcia inicjacji nie nasilał w znacznym stopniu problemów, tylko je manifestował. Natomiast wyniki badań dotyczące wczesnej inicjacji seksualnej wykazują, że podejmowanie współżycia w młodym wieku może spowodować problemy, z którymi adolescent nie jest w stanie samodzielnie się zmierzyć.

W obliczu tak poważnych osobistych oraz społecznych konsekwencji wczesnej inicjacji seksualnej Susanne C. Penfold, Edwin R. van Teijlingen i Janet S. Tucker (2009) postanowili sprawdzić, jakie działania profilaktyczne byłyby skuteczne w przeciwdziałaniu temu zjawisku. Uzyskane wyniki wskazują, że w podejmowaniu interwencji mających na celu opóźnienie pierwszego stosunku seksualnego muszą brać udział zarówno rodzice, jak i szkoła. Co istotne, w projektowaniu oddziaływań profilaktycznych większe znaczenie należy przypisać płci (inne kwestie są bowiem istotne dla dziewcząt, a inne dla chłopców) niż czynnikom społeczno-ekonomicznym czy kwestii religijności.

Wnioski

Adolescencja i późna adolescencja to czas, w którym ważnym zdaniem rozwojowym jest nauka nawiązywania oraz utrzymywania relacji interpersonalnych, w tym tych o charakterze erotycznym. Nastolatek jest często osamotniony w owym trudzie dorastania. Sfrustrowany brakiem wiedzy, pozbawiony elementarnych ćwiczeń w zakresie umiejętności związanych ze sferą relacji interpersonalnych i intymnych, adolescent aktywnie poszukuje. Z pomocą przychodzi mu wszechstronnie i również samodzielnie wyedukowana grupa rówieśnicza oraz media. Kształtowanie postaw i zachowań seksualnych staje się wypadkową z jednej strony potrzeb i naturalnych pragnień jednostki, z drugiej – wpływu środowisk socjalizujących.

Podsumowując, opisywane w literaturze przyczyny wczesnej inicjacji seksualnej można podzielić, odnosząc się do wpływu agend socjalizujących, zarówno tradycyjnych (np. rodzina czy szkoła), jak i nietradycyjnych, takich jak media.

– Przyczyny inicjacji seksualnej związane z funkcjonowaniem rodziny odnoszą się do preferowanego przez rodziców modelu wychowania. Zarówno wychowanie skrajnie restrykcyjne, niekonsekwentne, jak i nieinterweniujące przy-

czynia się do podejmowania wcześniejszego współżycia płciowego. W przypadku wychowania niekonsekwentnego, jak i nieinterweniującego, można przypuszczać, że brak jest przekazywania przez rodziców konkretnych wzorców społecznych, co może przyczynić się do podejmowania bardziej ryzykownych zachowań w sferze seksualnej. Stosowanie przez rodziców restrykcyjnych metod wychowawczych prowadzić może do reaktancji – a więc podkreślenia przez młodzież własnej wolności i niezależności poprzez podejmowanie zabronionych, związanych ze sferą tabu zachowań. Z badań wynika, że wczesnej inicjacji seksualnej sprzyja złe samopoczucie młodzieży w domu rodzinnym. Można przypuszczać, że wiąże się to ze zwróceniem się w stronę rówieśników lub partnera i poszukiwaniem w więzi seksualnej możliwości zaspokojenia potrzeby bliskości i bezpieczeństwa.

– Przyczyny inicjacji seksualnej związane z wpływem organizacji religijnej to deklarowanie się jako niewierzący. Można przypuszczać, że młodzież podejmująca wczesną inicjację seksualną dystansuje się od wzorców przekazywanych przez tradycyjną agendę socjalizacji, jaką jest Kościół.

– Przyczyny inicjacji seksualnej związane z funkcjonowaniem w środowisku szkoły to przede wszystkim opuszczanie zajęć, gorsze wyniki i niskie aspiracje edukacyjne. Z analizowanych danych wynika, że dla młodzieży podejmującej wczesną inicjację seksualną szkoła nie jest ważnym i atrakcyjnym środowiskiem. Można więc przypuszczać, że działania profilaktyczne, edukacyjne i wychowawcze szkoły nie są dla tej grupy młodzieży skuteczne.

– Przyczyny inicjacji seksualnej związane z funkcjonowaniem w środowisku rówieśniczym dotyczą głównie stosowania środków psychoaktywnych (zarówno używek, jak i narkotyków) oraz spędzania czasu wolnego z rówieśnikami z dala od środowiska rodzinnego (np. mieszkanie w internacie, wyczynowe uprawianie sportu, spędzanie wieczorów z rówieśnikami poza domem), a także tworzenia związku partnerskiego z osobą, którą się kocha lub/i pożąda. Wydaje się, że istotne znaczenie ma tu poszukiwanie więzi rówieśniczych w miejsce więzi rodzinnych oraz podejmowanie zachowań antyzdrowotnych i ryzykownych – również w innych obszarach życia. Można sądzić, że bez atrakcyjnych wzorców identyfikacji przekazywanych przez rodzinę czy szkołę młodzież ustala sposoby funkcjonowania społecznego, odnosząc się do tego, co dostępne – do środowiska rówieśniczego. Związki rówieśnicze mogą dostarczać poczucia bliskości, więzi i miłości, jednak ze względu na określoną charakterystykę rozwojową tego etapu, inni młodzi ludzie nie zawsze mogą dostarczyć bezpiecznych i adekwatnych

wzorców życia społecznego, gdyż sami poszukują własnej drogi życiowej. Wzorce przekazywane przez innych adolescentów nie zawsze są zdrowe, bezpieczne i adekwatne dla nastolatków. Może się to przyczynić do podejmowania wielu zachowań – zarówno w obszarze seksualności, jak i w innych kontekstach – których konsekwencje będą trudne do udźwignięcia przez niepełnoletnie osoby.

– Przyczyny inicjacji seksualnej związane z wpływem mediów dotyczą przede wszystkim silnego nasycenia przekazywanych treści erotyką, co sprzyja kształtowaniu u młodzieży przekonania, że podjęcie wczesnej aktywności seksualnej jest normalne, atrakcyjne i pożądane społecznie. Adolescenci dystansujący się od tradycyjnych agend socjalizacji, takich jak szkoła, Kościół czy rodzina, w przekazach medialnych poszukują wzorów funkcjonowania zarówno interpersonalnego, jak i seksualnego.

Podsumowując, na podstawie zebranych danych oraz analizy wyników badań można stwierdzić, że oddziaływania profilaktyczne w zakresie zarówno przedwczesnej inicjacji, jak i ryzykownych zachowań seksualnych mają znaczenie na wszystkich jej poziomach. Propagowanie i kreowanie bardziej świadomych postaw wobec zachowań seksualnych powinno przyjąć charakter czynności kompleksowych, ujętych w perspektywę systemową, i odwoływać się do wszystkich środowisk socjalizujących. Jak wynika z przytoczonych danych, zarówno środowisko rodzinne, jak i szkolne powinno być wyposażone w atrakcyjne, adekwatne sposoby edukowania, wspierania rozwoju i promowania zdrowia seksualnego, aby nie pozostawić młodzieży na oddziaływania wyłącznie przekazów medialnych oraz grup rówieśniczych, które nie zawsze dostarczają zdrowych wzorców relacji międzyludzkich w sferze seksualności.

Literatura

- Beisert M. (1991). *Seks twojego dziecka*. Poznań.
- Beisert M. (2001). *Dorastanie seksualne – pomost ku dorosłości*. [W:] *Psychologia rozwiązywania problemów szkoły*. Red. J. Miluska. Poznań, s. 158-182.
- Beisert M. (2004). *Eksperymenty seksualne okresu dzieciństwa*. [W:] *Seksualność w cyklu życia człowieka*. Red. M. Beisert. Poznań.
- Camoletto R.F. (2011). *Sexual Beginners: Accounting for First Sexual Intercourse in Italian Young People's Heterosexual Biographies*. „Sexual Education” vol. 11, no. 3, s. 315-325.
- Collins R.L., Elliott M.N., Berry S.H., Kanouse D.E., Kunkel D. Hunter S.B., Miu A. (2004). *Watching Sex on Television Predicts Adolescent Initiation of Sexual Behavior*. „Pediatrics” vol. 114, no. 3, s. 280-289.

- Davis S., Mares M.-L. (1998). *Effects of Talk Show Viewing on Adolescents*. „Journal of Communication” vol. 48, no. 3, s. 69-86.
- Erikson E.H. (2004). *Tożsamość a cykl życia*, przeł. M. Żywicki. Poznań.
- Gulczyńska A. (2009). *Rodzinne uwarunkowania aktywności seksualnej młodych dorosłych*. Poznań.
- Izdebski Z. (2000). *Wiedza, przekonania o HIV/AIDS w społeczeństwie polskim. Zachowania seksualne*. Warszawa.
- Izdebski Z. (2006). *Ryzykowana dekada. Seksualność Polaków w dobie HIV/AIDS. Studium porównawcze 1997 – 2001 – 2005*. Zielona Góra.
- Kaestle C.E. [et al.] (2005). *Young Age at First Sexual Intercourse and Sexually Transmitted Infections in Adolescents and Young Adults*. „American Journal of Epidemiology” vol. 161, no. 8, s. 774-80.
- Kernberg O.F. (1998). *Związki miłosne. Norma i patologia*, przeł. E. Lipska. Poznań.
- Lew-Starowicz Z. (2002). *Raport: Seksualności Polaków 2002*. Warszawa.
- Lew-Starowicz Z., Szczerba K. (1995). *Nowoczesne wychowanie seksualne: podręcznik dla młodzieży szkolnej*. Warszawa.
- Magnusson B.M., Masho S.W., Lapane K.L. (2012). *Early Age at First Intercourse and Subsequent Gaps in Contraceptive Use*. „Journal of Woman’s Health” vol. 21, no. 1, s. 73-80.
- Manlove J., Terry E., Gitelson L., Papillo A.R., Russell S. (2000). *Explaining Demographic Trends in Teenage Fertility, 1980-1995*. „Family Planning Perspectives” vol. 32, no. 4, s. 166-175.
- Manning W.D., Longmore M.A., Giordano P.C. (2000). *The Relationship Context of Contraceptive Use at First Intercourse*. „Family Planning Perspectives” vol. 32, no. 4, s. 104-110.
- Money J., Erhardt A. (1972). *Man, Woman, Boy, Girl*. Baltimore.
- Newman B.M., Newman P.R. (1987). *Development Through Life: a Psychosocial Approach*. California.
- Obuchowska I., Jaczewski A. (2002). *Rozwój erotyczny*. Warszawa.
- Pardun C.J., L’Engle K.L., Brown J.D. (2005). *Linking Exposure to Outcomes: Early Adolescents’ Consumption of Sexual Content in Six Media*. „Mass Communication and Society” vol. 8, no. 2, s. 75-91.
- Steinberg L., Monahan K.C. (2010). *Adolescents’ Exposure to Sexy Media Does Not Hasten the Initiation of Sexual Intercourse*. „Developmental Psychology” vol. 47, no. 2, s. 562-576.
- Valle A.-K., Roysamb E., Sundby J., Klepp K.I. (2009). *Parental Social Position, Body Image, and Other Psychosocial Determinants and First Sexual Intercourse Among 15- and 16-year Olds*. „Adolescence” vol. 44, no. 174, s. 479-498.
- Waszyńska, K. (2010). *Biograficzne uwarunkowania życia seksualnego*. Poznań.
- Weber M., Quiring O., Daschmann G. (2012). *Peers, Parents and Pornography: Exploring Adolescents’ Exposure to Sexually Explicit Material and Its Developmental Correlates*. „Sexuality and Culture” no. 16, s. 408-427.
- Woo J.S.T., Brotto L.A. (2008). *Age of First Sexual Intercourse and Acculturation: Effects on Adult Sexual Responding*. „Journal of Sexual Medicine” no. 5, s. 571-582.
- Wojnarowska B, Mazur J. (1999). *Zdrowie młodzieży szkolnej w Polsce. Zachowania zdrowotne i samoocena zdrowia. Raport z serii badań wykonanych w 1998 roku*. Warszawa.
- Zdrojewicz, Z., Belowska-Bień, K., Boruta, M., Cielecka, M., Słomkowska-Muller, S. (2005a). *Badanie seksualności studentek wrocławskich uczelni*. [W:] *Miłość, hormony i seks*. Red. Z. Zdrojewicz. Wrocław.

Zdrojewicz, Z., Belowska-Bień, K., Nocoń, J., Rokosz, E. (2005b). *Badanie seksualności studentów wrocławskich uczelni*. [W:] *Miłość, hormony i seks*. Red. Z. Zdrojewicz. Wrocław.

Źródła internetowe:

Albert B., Brown S., Flanigan C. (ed.) (2003) *14 and Younger: The Sexual Behavior of Young Adolescents* (summary). National Campaign to Prevent Teen Pregnancy.

<http://www.advocatesforadolescentmothers.com/files/14summary.pdf> (dostęp: 02.02.2014 r.)

Moore S.R., Harden K.P., Mendle J. (2014). *Pubertal Timing and Adolescent Sexual Behavior in Girls*. „Developmental Psychology”, March. Advance online publication. <http://dx.doi.org/10.1037/a0036027> (dostęp: 02.02.2014 r.).

Penfold S.C., van Teijlingen E.R., Tucker J.S. (2009). *Short Report Factors Associated with Self-Reported First Sexual Intercourse in Scottish Adolescents*. „BMC Research Notes”. <http://researchonline.lshtm.ac.uk/2017/1/1756-0500-2-42.pdf> (dostęp: 02.02.2014 r.).

http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0003/163857/Social-determinants-of-health-and-well-being-among-young-people.pdf (dostęp: 02.02.2014 r.).

<http://www.rp.pl/artykul/759166.html?print=tak&p=0> (dostęp: 02.02.2014 r.).

<http://www.rynekzdrowia.pl/Badania-i-rozwoj/Raport-prof-Izdebskiego-o-seksualnosci-Polakow,123042,11.html> (dostęp: 02.02.2014 r.).

<http://www.termia.pl/-Badanie-Zbigniewa-Izdebskiego-i-Polpharmy-Seksualnosc-Polakow-2011-,5152.html> (dostęp: 02.02.2014 r.).

On Youth's Early Sexual Initiation – Causes and Consequences

Summary

Juvenescence constitutes period between infantile sexuality and sexuality of young man. Adolescence is time of discovering sexual identity, initiating new sexual behaviors and involving into intimate relationships. During this period, the forms of sexual activity are developing from less to more and more mature – from masturbation, through petting to sexual initiation. Decision of a first sexual intercourse is an important act for every person. Nevertheless, sexual initiation which is precocious, in a stage of unformed identity, can disturb psychosexual functioning of an individual causing unplanned pregnancies, leading to sexually transmissible diseases and initiating risky sexual behaviors. The causes of starting precocious sexual activity are associated with improper models of upbringing (strictness or lack of interference) as well as with distancing of youth from pedagogical or educational influences of school or church. The causes of early sexual initiation described in the literature can be divided in relation to influence of socializing agendas, both traditional (e.g. school or family) and not traditional, such as social media.

– The causes of sexual initiation related with family functioning have connection with methods of upbringing chosen by parents. Upbringing which is extremely strict or inconsequent and not intervening contributes to starting early sexual initiation. In case of both, inconsequent and not intervening upbringing we may suppose that lack of showing particular social behavior pa-

terns by parents can be a reason of undertaking more risky behaviors in sexual area. Applying of strict upbringing methods can lead to reactance which means emphasizing by youth their freedom and independency by undertaking behaviors which are forbidden or are related with taboo subjects. The researches indicate that early sexual initiation may be encouraged by bad psychological comfort at home. We may suppose that it is related with looking for sexual relations with peers or partner in order to satisfying needs of intimacy and security.

– The cause of sexual initiation associated with influence of religious organization is claiming by youth as non-believers. We may suppose that youth undertaking early sexual initiation is distancing themselves from patterns imparting by traditional socializing agenda such as church.

– The causes of sexual initiation related with school are mainly skipping the classes, worse results and aspirations of education. The researches show that school is not an important and attractive background for youth which undertake early sexual initiation. Therefore, we may conclude that preventive, educational and upbringing actions of school are not effective for this group of youth.

– The causes of sexual initiation connected with functioning in peer background are mainly applying psychoactive substances (both stimulants and drugs) and spending free time with peers, far from family environment (e.g. living in boarding school, professional sports, spending evenings outside with peers) and building partner relationships with person who is loved or/and desired by youth. It seems that significant meaning has looking for peer relations instead of family relations and undertaking anti-healthy or risky behaviors also in other life areas. We may believe that without attractive patterns of identification passed by family or school youth determine their own methods of social functioning in relation to available means such as peer background. Peer relationships can satisfy feeling of intimacy, connection and love however, developmental characteristics of this age are so specific that other young people who are still looking for their own path of life not always provide safe and adequate patterns of social life. Patterns spread by other adolescents are not always healthy, safe and proper for teenagers. It can contribute to undertaking many behaviors, both in sexual and other areas, which consequences will be difficult to handle by underage people.

– The causes of sexual initiation related with social media influence concern mainly strong sexual overtone which forms young people's opinion that early sexual initiation is normal, attractive and highly desirable. Adolescents who distance themselves from traditional socializing agendas such as school, church or family are looking for patterns of social behaviors, both interpersonal and sexual, in social media.

Traditional socializing agendas are replaced with media influences and behavior patterns providing by peers. It seems that only complex acts from pedagogical and socializing backgrounds can contribute starting responsible behaviors of youth in sexual field.